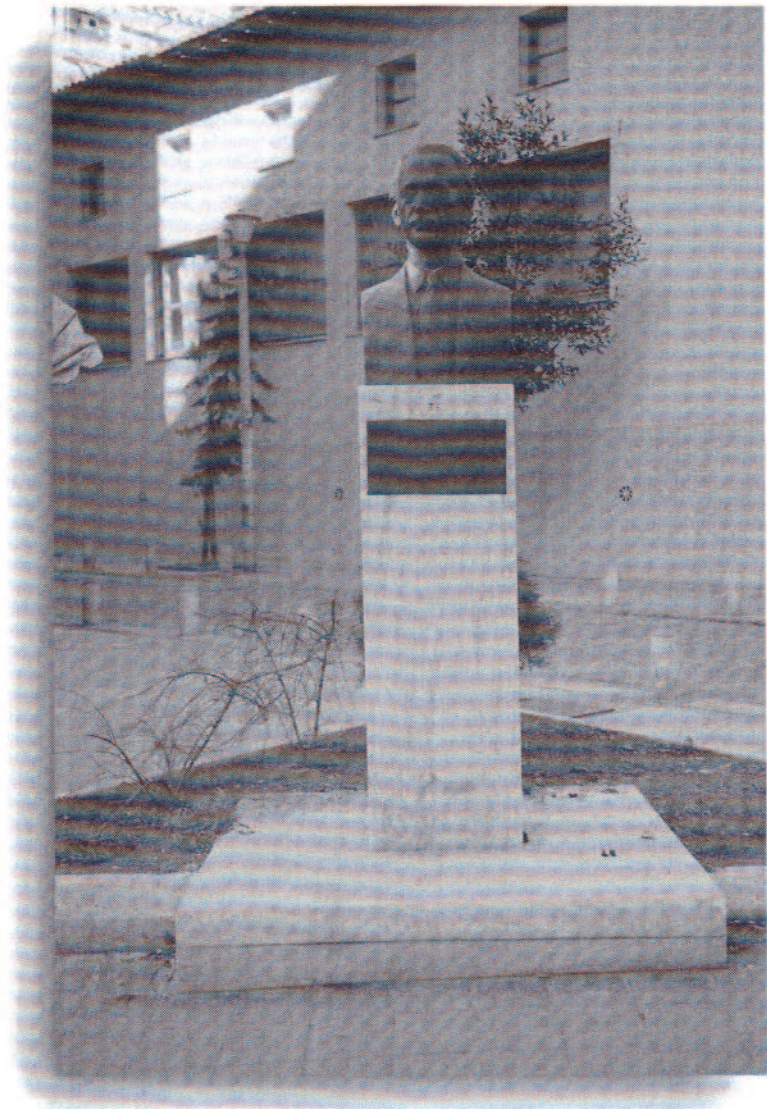

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ξεφυλλίζοντας...
το βιβλίο
των αναμνήσεων...

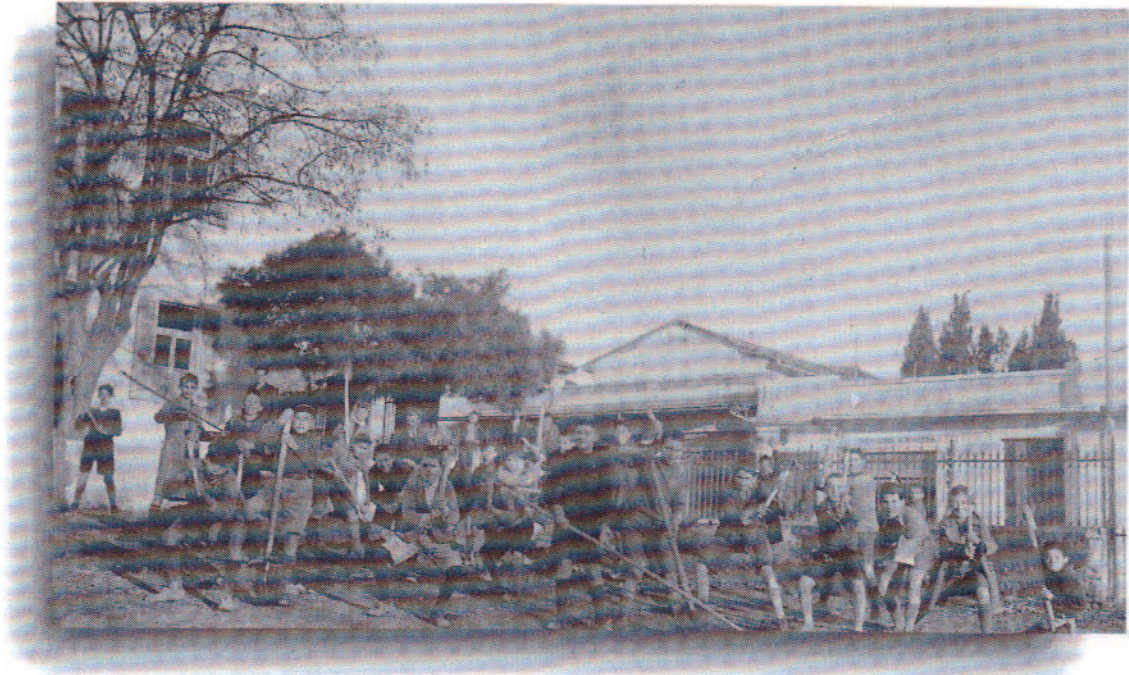

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ

*Ξεφυλλίζοντας
το βιβλίο των αναμνήσεων*

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1999

Α' τάξη 15.11.1934 Εργασία στον ανθόκηπο
Φωτο Δ. Μπαρπαλίτη

Χαιρετισμός Προέδρου του Συλλόγου Αποφοίτων

Είναι ιδιαίτερη τιμή για μένα που επί θητείας μου ως πρόεδρου του Συλλόγου Αποφοίτων Πειραματικού Σχολείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης εκδόθηκε το βιβλίο που κρατάτε σήμερα στα χέρια σας, το οποίο πέρασε από πολλά στάδια πριν την ολοκλήρωσή του.

Η ιδέα για την έκδοση μιας τρίτης επετηρίδας μετά από αυτές του 1967 και του 1983 (παράξενο παιχνίδι της τύχης ότι από τη δεύτερη ως την τρίτη μεσολάβησαν δεκαέξι χρόνια, όσα είχαν μεσολαβήσει από την πρώτη ως την δεύτερη) ξεκίνησε το 1994. Λόγοι όμως ανώτεροι της θέλησης των τότε και μετά διοικούντων το Σύλλογο Αποφοίτων Πειραματικού κατέστησαν αδύνατη την έκδοσή της πριν από τη φετινή χρονιά: Ο διαρκώς αυξανόμενος αριθμός των μελών του Συλλόγου (περίπου 60 νέοι απόφοιτοι κάθε χρόνο) καθιστά ολοένα δυσκολότερο το έργο της επαλήθευσης των στοιχείων τους, ενώ η αλήθεια είναι ότι με το πέρασμα του χρόνου η απόσταση μεταξύ των παλαιότερων και νεότερων αποφοίτων διαρκώς μεγαλώνει προκαλώντας μερικές φορές ανυπέβλητα εμπόδια στη συνεργασία τους.

Ετσι από την αρχική σκέψη μέχρι την υλοποίησή της πέρασαν πέντε ολόκληρα χρόνια, κατά τη διάρκεια των οποίων γίνονταν αργά αλλά σταθερά βήματα. Διάφοροι απόφοιτοι - μέλη του Δ.Σ. ή μη - ασχολήθηκαν με τη συλλογή υλικού και σ' εμάς έλαχε να ολοκληρώσουμε αυτό το έργο. Θα ήταν παράλειψή μου όμως να μην ευχαριστήσω από τη θέση αυτή όλους όσους ασχολήθηκαν κατά καιρούς με την παρούσα έκδοση και να μην αναφερθώ - παρά τον κίνδυνο να παραλείψω άθελά μου κάποιους και γι αυτό ζητώ προκαταβολικά συγγνώμη - ιδιαίτερα σε όλους όσους διετέλεσαν μέλη του Δ.Σ. από το 1994 και μετά και στους εξωδιοικητικούς Χρ. Γιαρένη, Γ. Σωσιόδη, Μ. Τσοχατζή, Μ. Ζαφείρη, Ν. Μαντισούδη, Θ. Συμεώνογλου και Α. Μπαδέμα. Καταλυτική επίσης για την τελική έκδοση ήταν η βοήθεια του Ι. Σταμπούλη, ο οποίος επανενεργοποιήθηκε τους τελευταίους μήνες.

Επίσης οφείλω να ευχαριστήσω όλους τους αποφοίτους που προσέφεραν με διάθεση συνεργασίας φωτογραφικό υλικό και κείμενα, καθώς και τη Διεύθυνση του Πειραματικού Σχολείου για όλες τις διευκολύνσεις που μας παρείχε και τους καθηγητές παλιούς και νέους που μας συμπαραστάθηκαν στην προσπάθειά μας αυτή.

Τέλος θα ήθελα να επισημάνω ότι η έκδοση αυτή, που ολοκληρώθηκε παρά τις δυσκολίες που προαναφέρθηκαν, είναι πιθανό να έχει λάθη ή ατέλειες. Η προσπάθειά μας ήταν να τις ελαχιστοποιήσουμε. Στο βαθμό όμως που δεν θα τα έχουμε κατάφέρει παρακαλούμε να τις δικαιολογήσετε και να μας βοηθήσετε να τις καλύψουμε σε μία μελλοντική έκδοση.

Τέλος θα ήθελα να επισημάνω ότι η έκδοση αυτή, που ολοκληρώθηκε παρά τις δυσκολίες που προαναφέρθηκαν, είναι πιθανό να έχει λάθη ή ατέλειες. Η προσπάθειά μας ήταν να τις ελαχιστοποιήσουμε. Στο βαθμό όμως που δεν θα τα έχουμε κατάφέρει παρακαλούμε να τις δικαιολογήσετε και να μας βοηθήσετε να τις καλύψουμε σε μία μελλοντική έκδοση.

Όλοι εμείς που ασχοληθήκαμε με το Σύλλογό μας τα τελευταία χρόνια πιστεύουμε πως η έκδοση της επετηρίδας θα σηματοδοτήσει γι αυτόν μία νέα εποχή έντονης κοινωνικής και πολιτιστικής παρουσίας παράλληλα με την ήδη υπάρχουσα αθλητική, ώστε σύντομα να επανακτήσει τη θέση που κατείχε στην κοινωνία της πόλης μας.

Νίκος Αρσενίδης
Απόφοιτος 1967

Χαιρετισμός του κ. Μιχαήλ Δ. Κατραμάδου

Διευθυντή του Πειραματικού Σχολείου του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Αγαπητοί μου απόφοιτοι του Πειραματικού Σχολείου,
Με ιδιαίτερη ευχαρίστηση χαιρετίζω την τρίτη έκδοση της
“Επετηρίδας Αποφοίτων” και σας συγχαίρω για την πρωτο-
βουλία σας.

Η έκδοση αυτή αποτελεί μια ακόμη απόδειξη των ακατάλυ-
των δεσμών των αποφοίτων μας με το Σχολείο τους. Έχοντας
τη χαρά και την τιμή να υπηρετώ επί δεκαεennέα χρόνια στο
Πειραματικό Σχολείο, διαπιστώνω καθημερινά το διαχρονικό
δέσιμο και την αμείωτη αγάπη των αποφοίτων μας. Είναι
αληθινά εντυπωσιακή η συχνότητα των επισκέψεων και των
συναντήσεων στο χώρο του Σχολείου των αποφοίτων, οι
οποίοι χαρούμενοι ξαναγυρίζουν και ξαναβλέπουν τις αίθου-
σες και τις αυλές, προσπαθώντας να ξαναζήσουν τις όμορφες

στιγμές των παιδικών και των νεανικών τους χρόνων.

Εξηκοστή τέταρτη, εφέτος χρονιά της λειτουργίας του Πειραματικού Σχολείου, που ίδρυσε ο Αλέξανδρος Δελμούζος με το όραμα της εκπαιδευτικής αναγέννησης. Δυο αληθινά φωτισμένοι παιδαγωγοί το ανέδειξαν, ο αείμνηστος Βασίλειος Τατάκης, πρώτος Διευθυντής του, που στα τέσσερα πρώτα χρόνια έβαλε πολύ γερά θεμέ-
λια, και ύστερα ο κ. Ιωάννης Ξηροτύρης, Διευθυντής του επί είκοσι ένα και πλέον χρόνια, που το όνομά του είναι άρρηκτα δεμένο, ταυτόσημο θα έλεγα με το Πειραματικό Σχολείο.

Συχνά δέχομαι ερωτήσεις για τη σημερινή κατάσταση και πορεία του Πειραματικού Σχολείου. Η απάντηση δεν είναι δυνατό να είναι μονολεκτική. Οι κοινωνικοί και ιδεολογικοί μετασχηματισμοί και οι ανακατατάξεις των αξιών που συνέβησαν τις τελευταίες δεκαετίες δεν ήταν δυνατό και δε θα έπρεπε να αφήσουν ανέπαφο το Πειραματικό Σχολείο, του οποίου βασικό χαρακτηριστικό είναι πάντα η ζωντάνια, η πνευματική εγρήγορση και η ανταπόκρισή του στις απαιτήσεις της πραγματικότητας. Σήμερα το Πειραματικό Σχολείο δεν αντιμετωπίζει ευτυχώς, προβλήματα εμπόλεμων, δικτατορικών και άλλων περιστάσεων.

Αντιμετωπίζει όμως τις ισοπεδωτικές τάσεις και αντιλήψεις και την αντιπνευματική και αντιεκπαιδευτική ατμόσφαιρα της εποχής μας.

Το Πειραματικό Σχολείο δεν έχει εξ ορισμού αριστούχους μαθητές, αφού από το 1977 οι μαθητές επιλέγονται με κλήρωση και καλύπτουν όλο το φάσμα της βαθμολογίας. Δεν έχει πια, και πολύ σωστά, το δικαίωμα που

είχε άλλοτε, να διώχνει τους μαθητές που στο τέλος του έτους δε συγκεντρώνουν υψηλή βαθμολογία. Τώρα πειραματίζεται πως ο αδύνατος μαθητής είναι δυνατό να προσδεύσει ή και να αριστεύσει.

Και υπάρχουν στον τομέα αυτόν εντυπωσιακά παραδείγματα πνευματικής ανόδου.

Το Πειραματικό Σχολείο αποδέχεται απόλυτα αυτό που υποστήριζε ο Βασίλειος Τατάκης: «Τα παιδιά πρέπει να πειστούν πως ό,τι γίνεται στο Σχολείο γίνεται μόνο για το δικό τους καλό». Γι αυτό και η συνεργασία με τα παιδιά είναι απόλυτα αρμονική. Παράλληλα, πολύ καλή είναι η συνεργασία του Σχολείου με το Σύλλογο γονέων και κηδεμόνων των μαθητών, για την καλύτερη επίλυση των κοινών προβλημάτων.

Το Πειραματικό Σχολείο παλεύει για να συνεχίσει την παράδοσή του και να διαπλάσει ελεύθερες προσωπικότητες, ανθρώπους με ακεραιότητα ήθους, με υπευθυνότητα, με ανθρωπιά. Αναπτύσσει πλούσια εικαστική και θεατρική δραστηριότητα, άνοιξε, πρώτο αυτό, δρόμους συνεργασίας και επικοινωνίας με σχολεία της Γαλλίας, της Γερμανίας, και της Ολλανδίας, με τα οποία έχει αδελφοποιηθεί και πραγματοποιεί κοινές πολιτιστικές εκδηλώσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Εκδίδει και πάλι τα «Χρονικά» και προσπαθεί να δίνει το «παρών» σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής και της πνευματικής ζωής.

Για όλα αυτά η σταθερή απάντησή μου σε όσους με ρωτούν είναι: Το Πειραματικό Σχολείο ΑΓΟΝΙΖΕΤΑΙ.

Χαιρετισμός του Ιω. Ν. Ξηροτύρη

Επιτίμου προέδρου του Συλλόγου των Αποφοίτων

**τ. Διευθυντή του Πειραματικού Σχολείου του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
ομότιμου καθηγητή Πανεπιστημίου Μακεδονία**

Αγαπητοί μου Απόφοιτοι, με μεγάλη χαρά και συγκίνηση χαιρετίζω την έκδοση της Επετηρίδος σας. Δεχθείτε παρακαλώ τα θερμά μου συγχαρητήρια για την τρίτη τούτη έκδοση που θα περιλαμβάνει όλους όσους αποφοίτησαν ως σήμερα από το αγαπητό μας Πειραματικό.

Αγαπητοί μου, θα μου επιτρέψετε παρακαλώ να αναφερθώ στο πως ήρθα στο Πειραματικό· αυτό έχει κάποια σημασία. Φίλοι μου, στο τέλος του Απρίλη του 1941, με την κατάρρευση του μετώπου στην Αλβανία, όπου είχα λάβει μέρος ως εφ. υπολοχαγός πεζικού, έφτασα κι εγώ στην Αθήνα, την επομένη ημέρα, από την είσοδο σ' αυτήν του Γερμανικού στρατού. Εκείνες τις πρώτες ημέρες της κατοχής, επισκέφθηκα στο σπίτι του τον εμπνευσμένο παιδαγωγό και υψηλόφρονα Έλληνα, τον αλυσμόνητο Δάσκαλο του Έθνους τον Αλεξ. Δελμούζο. Συνδεόμουν μαζί του από τον εκπαιδευτικό όμιλο. Μέσα μου ανάδευαν τα ίδια ιδανικά για τα οποία αυτός αγωνιζόταν. Σκοπός ήταν να ιδούμε πως πρέπει να εργασθούμε οι εκπαιδευτικοί κάτω από τη σκλαβιά των Γερμανών. Επί δυο ώρες περίπου συζητούσαμε και σκεφτόμασταν το πως εμείς οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να εργασθούμε κάτω από την κατοχή. Για μια στιγμή, επάνω στη συζήτησή μας είπαμε πως πρέπει να κάνουμε το Κρυφό Σχολείο της εποχής της Τουρκοκρατίας. Οσοόσο συνεχίζαμε τη συζήτηση, για να βρούμε το καλύτερο. Για μια στιγμή θυμηθήκαμε ένα τετράστιχο του Εθνικού μας ποιητή: «Χαρές και πλούτη κι αν χαθούν και τα βασίλεια όλα / τίποτε δεν είναι αν σπητή μόν' η ψυχή κι ολόρθη». Αυτό είναι, Ξηροτύρη, αυτό είπαμε τελικά, πρέπει να διοχετεύσομε μέσα στις ψυχές των δασκάλων μας, για να κρατήσομε την ψυχή των παιδιών ολόρθη, Ελληνική.

Έτσι τελείωσε η συζήτησή μας, που κράτησε περίπου δυο ώρες. Ευχαριστημένοι τώρα και οι δυο, σηκώθηκα να φύγω, οπότε βλέπω τον αξέχαστο Δάσκαλό μας, όταν του έτεινα το χέρι μου να τον αποχαιρετήσω, να σωπαίνει βυθισμένος σε ενδόμυχη σκέψη, οπότε για μια στιγμή σηκώνει τα μάτια και με αντικρύζει κατάματα και μου λέγει: «κι όταν σκέπτομαι, Ξηροτύρη, ότι το Πειραματικό δυο χρόνια τώρα είναι χωρίς διευθυντή τούτες τις δύσκολες ημέρες μας για την πατρίδα μας και ιδιαίτερα για τη Μακεδονία μας, που μπορεί να μπουκναι και οι Βούλγαροι μέσα ως σύμμαχοι των Γερμανών; Δεν ξέρω τι πρέπει να κάνουμε». Έσκυψε λίγο το κεφάλι του διαλογιζόμενος και αμέσως πάλι το ξανασήκωσε, με κοίταξε κατάματα και συγκινημένος μου είπε: «Θα ήθελες, φίλε Ξηροτύρη να πήγαίνες ως Διευθυντής του Πειραματικού, είναι θέμα εθνικό». Με την ίδια συγκίνηση απάντησα αμέσως με όλη τη σοβαρότητα της στιγμής και της αποστολής, «Πηγαίνω, είπα, με όλη μου την καρδιά και την

ψυχή μου», «Μπράβο» μου είπε, μου 'σφυξε το χέρι και τα μάτια του υγράνθηκαν, η ίδια συγκίνηση κατείχε και μένα.

Πρέπει όμως, είπα, να ανακαλέσω τη μετάθεσή μου από το Γυμνάσιο Βεροίας στο ένατο γυμνάσιο Αθηνών, που βρίσκεται ήδη στο Εθνικό Τυπογραφείο. Ως εκ παλαιάς Ελλάδος καταγόμενος με ένα νόμο έπρεπε προαγόμενοι εκπαιδευτικοί να υπηρετήσουν πέντε χρόνια «στις Νέες Χώρες», ο οποίος είχε γίνει μετά την απελευθέρωση της Μακεδονίας. Τα πέντε χρόνια τα συμπλήρωσα το 1940, όταν βρισκόμουν στο μέτωπο, κι απ' εκεί έστειλα μίαν αίτηση και ζητούσα τη μετάθεσή μου στην Αθήνα, οπότε τώρα βρισκόταν τελειωμένη στο Εθνικό Τυπογραφείο για δημοσίευση και κοινοποίηση. «Κάτε κάτω», μου είπε και μου έφερε δυο κόλλες αίτησης. Στη μια μου είπε θα ζητάς την ανάκληση της μετάθεσής σου και στην άλλη το διορισμό σου στην κενή θέση του Διευθυντή του Πειραματικού Σχολείου Παν/μίου Θεσσαλονίκης. Τις έγραφα, τις υπέγραφα και τις πήρε και τις πήγε στον Πρόεδρο του Εκπαιδευτικού Συμβουλίου του Υπουργείου Παιδείας. Αυτό και έκανε ο αλψμόντος Δάσκαλος.

«Έτσι ο Ξηροτύρης», γράφει ο καθηγητής και ποιητής Γιώργος Θέμελης «παραμέρισε πέντε χρόνων όνειρο να μετατεθεί στην Αθήνα και τώρα ως εθελοντής, ακύρωσε την μετάθεσή του και πήρε το δρόμο προς τον επικίνδυνο Βορρά, ενώ άλλοι ευφυείς, φρόντιζαν να πάρουν τον αντίστροφο δρόμο προς το Νότο. Ο Ξηροτύρης ένιωσε βαθιά πως η τιμητική προτίμηση του Δελμούζου γι' αυτόν, ήταν και μια εκλογή για ανάληψη σοβαρών ευθυνών, μια αποστολή με όλο το βαθύ της νόημα σε δύστυχες ημέρες της πατρίδας». (Χρονικά του ΠΣΠΘ, 1961, τ. 4ο). Το Σεπτέμβριο του 1941 ανέλαβα τη Διεύθυνση του Σχολείου. Τότε εργάσθηκε το Σχολείο με οδηγό μας το δίστιχο του Σολωμού: το εκθέτω λεπτομερώς στο προ μινών εκδοθέν βιβλίο μου με τίτλο «Τρία Κείμενα» το τρίτο κείμενο «Ένα Σχολείο στην Κατοχή».

Φίλοι απόφοιτοι, γενικότερα, πέρα από την ορισμένη αυτή εποχή της κατοχής το Πειραματικό μας, που είχα την τιμή και τη χαρά να το διευθύνω επί είκοσι χρόνια, το αντίκρυσσα και το έζησα, σαν ένα ζωντανό κέντρο πνευματικής καλλιέργειας και αγωγής, προοριζόμενο να δώσει στο Έθνος ανθρώπους φωτισμένους, ανθρώπους με ήθος, αυθύπαρκτους, αποφασισμένους να δουλέψουν δημιουργικά για την προκοπή τη δική τους, όσο και του συνόλου. Μπροστά στα μάτια μας δεν είχαμε μόνον το άτομο, παρά αυτό αδιαχώριστο από το κοινό καλό και συμφέρον του Εθνικού συνόλου, προσπαθούσαμε να διαπαιδαγωγούμε το νέο, ώστε σιγά σιγά να αναπτυχθεί σε άνθρωπο με υψηλό φρόνημα ποιότητας με συνείδηση των καθηκόντων του και των υποχρεώσεών του και των ευθυνών του. Προσπαθούσαμε να αναπτύξουμε στους μαθητές μας, όσο το δυνατόν και καλύτερα, τις πνευματικές, ψυχικές και ηθικές ικανότητές τους και δυνάμεις τους, εκείνες βέβαια που πρόκειται να ωφελήσουν τους ίδιους και τους συνανθρώπους τους συγχρόνως.

Σκοπός μας στο Πειραματικό, σύμφωνα με τις αρχές και το πνεύμα του Δελμούζου, ήταν να κάνουμε το νέο, άνθρωπο άξιο και ικανό να κατακτήσει το πιο μεγάλο αγαθό της ζωής του, την ΗΘΙΚΗ ΑΥΘΥΠΑΡΕΙΑ του. Διαπαιδαγωγούσαμε το νέο έτσι, ώστε να αισθάνεται τον εαυτό του αυθύπαρκτο, να τον εξουσιάζει. Πασκίζαμε να μορφώσουμε έναν άνθρωπο που να ορίζει τις πράξεις του υπεύθυνα, όσο και αν πρόκειται να ζημιωθεί ατομικά. Να είναι παντού και πάντοτε ο ίδιος ο εαυτός του με ένα και μόνον πρόσωπο, του ηθικά αυθύπαρκτου ανθρώπου. Δεν μας διέφευγε ποτέ από το νου, ότι απόδειξη της πετυχημένης παιδείας δεν είναι απλώς και μόνον το ποσόν των γνώσεων που ο μαθητής παίρνει μαζί του τελειώνοντας το Σχολείο, παρά το πόσο του έχουμε ξυπνήσει τον πόθο του για μάθηση και την έφεση για απόκτηση γνώσεων. Την επίγνωση πως να τις αποκτήσει και πως να χρησιμοποιήσει τις γνώσεις, τόσοσ προς όφελος του εαυτού, όσο συγχρόνως και για το καλό και το συμφέρον του συνόλου. Τότε μόνον μπορούσαμε να πούμε, ότι το Σχολείο μας εξετέλεσε τον προορισμό του. Έπειτα ξέραμε, αν ένα Σχολείο είναι ανίκανο να διδάξει τους μαθητές του την αγάπη προς το διάβασμα, δεν θα είναι επίσης ικανό να τους διδάξει κάτι το αξιόλογο. Κι ακόμη ήταν συνειδητό σε μας του Σχολείου του

Εκπαιδευτικού δημοτικισμού, ότι θα έπρεπε να μαθαίνουμε τους μαθητές μας ν' ακούν, να βλέπουν, δηλαδή να παρατηρούν και να σκέπτονται.

Πάντως εκείνο που μας είναι συνειδητό σχετικά με τα παραπάνω, πως ο νομοιαρχικός πολιτισμός γενικά είναι ένας σοβαρός κίνδυνος πάντοτε και παντού, αν δεν έχει υποταχθεί στην καλλιεργημένη συνείδηση και σε δυνατό ηθικό φρόνημα. Ξέραμε καλά το κεφάλαιο της αγωγής, ότι η ζωή μας, όταν της λείπει το Ηθικό Κέντρο,, δηλαδή το Ηθος νικιέται από το κακό. Κι αυτό το μυαλό φαίνεται να ξεπέφτει, όταν του λείπει ο ηθικός εξοπλισμός, διότι αυστηρή λογική σκέψη είναι αδύνατη, χωρίς τη δυνατή ηθική βούληση. Ξέραμε καλά, και μ' αυτό το νόημα διαπαιδαγωγούσαμε στο Πειραματικό, πως και οι πιο τεχνικές ακόμη γνώσεις, αυτές κατά τη γνώμη μου περισσότερο πρέπει να θεμελιώνονται στην ηθική αγωγή για να έχουν κι αυτές αξία και να χρησιμοποιούνται ευεργετικά για το άτομο και την κοινωνία. Θα πρέπει να συνοδεύονται από το βαθύ αίσθημα της ευθύνης, δηλαδή από χαρακτήρα και ήθος.

Σχολείο χαρακτήρων μας το είπε κάποιος που είχε κάποια σχέση με το Σχολείο μας και παρακολουθούσε την εργασία μας. Εμείς ξέραμε ότι το να έχει κανένας χαρακτήρα δεν θα πει, πως κάτω από τις ίδιες συνθήκες και περιστάσεις να ενεργεί τη μια έτσι και την άλλη αλλιώς με αντίθετο ηθικό νόημα. Σε όποιον έχει ήθος, δηλαδή χαρακτήρα αφήνεται κανένας με εμπιστοσύνη, γιατί από τον άνθρωπο με ήθος ξέρει κανένας τι περιμένει. Σ' αυτό ακριβώς, ανάμεσα στα άλλα, έγκειται η μεγάλη κοινωνική σημασία της αγωγής. Διαπαιδαγωγούσαμε πολίτες, πολίτες με χαρακτήρα και ήθος.

Σαν το πιο επιτακτικό και το πιο πρακτικό θεωρούσαμε να φροντίζουμε να ξυπνούμε στην ψυχή του νέου μια ανώτερη αντίληψη ζωής και να καλλιεργούμε τις ηθικές αξίες επάνω από χρόνο και τόπο. Την εκπαιδευτική εργασία μας δεν την αντικρύζαμε απλώς και μόνον από τη διανοητική και μόνον πλευρά, δηλαδή τη μετάδοση γνώσεων, παρά απαιτούσαμε διανοητική τάξη, ευθύνη και πειθαρχία και πέρα απ' αυτά τη συναισθανόμασταν σαν ηθική και πνευματική δύναμη η οποία εμψυχώνει το πνεύμα και δυναμώνει τη βούληση με θέαση προς υψηλά ιδανικά. Έτσι δεν αποχωρίζαμε τη διανοητική ανάπτυξη, τη μετάδοση γνώσεων από το ήθος. Στρέφαμε τη διανοητική ανάπτυξη, έτσι ώστε να επιδρά αυτή στο ήθος του νέου, στην ηθική αυθυπαρξία του, αλλιώς το ξανατονίζουμε, χωρίς να υποβαθμώνται οι γνώσεις στο ήθος, στην ηθική, η εργασία μας δεν είχε νόημα.

Ξέραμε πως διδασκαλία δεν σημαίνει απλώς μάθηση, ούτε απλώς αποστήθιση λέξεων, κανόνων, παρά με κάθε τρόπο διδασκαλίας μας σκοπεύαμε να ξυπνήσουμε τους εσωτερικούς κόσμους του παιδιού. Προσπαθούσαμε με τη διδασκαλία να ξυπνήσουμε και να κινήσουμε τις ψυχικές δυνάμεις των μαθητών μας. Εκείνο που προσέχαμε στη διδασκαλία μας ήταν να μη φορτώσουμε τους μαθητές μας με αδρανείς παραστάσεις, δηλαδή από παραστάσεις που έγιναν δεκτές από το πνεύμα, χωρίς να χρησιμοποιούνται ή να εφαρμόζονται. Στο Πειραματικό φροντίζαμε να διασταυρώναμε τη γονιμοποίηση μεταξύ θεωρίας και πράξης. Ξέραμε ότι θεωρία και πράξη αλληλοφωτίζονται. Επάνω σ' αυτόν το δρόμο της αλληλεπίδρασης περπατούσαν οι δυο Δασκάλοι μου ο Αλ. Δελμούζος και ο αείμνηστος Δάσκαλός μου Αλοΐς Φίσερ, του Πανεπιστημίου του Μονάχου, ο αδικοσκοτωμένος από τους χιτλερικούς. Αυτόν το δρόμο μου έδειξαν κι αυτόν το δρόμο πορευόμασταν και περπατούσαμε στο Πειραματικό.

Μας ήταν στο έργο μας σαφώς συνειδητή η πλατωνική αλήθεια καταξιωμένη δια μέσου αιώνων και λαών πως «παιδεία είναι εκείνη που διαπαιδαγωγεί τον άνθρωπο από την παιδική ηλικία στην αρετή και του εμπνέει σφοδρή επιθυμία ν' αγαπήσει την αρετή αυτή και να γίνει έτσι τέλειος πολίτης που να ξέρει καλά να άρχει και να άρχεται σύμφωνα με τους νόμους και το πνεύμα της δικαιοσύνης». Μ' αυτό το νόημα προσπαθούσαμε να κάνουμε καλούς πολίτες «του άρχειν και άρχεσθαι μετά δίκης» κι ακόμη επιδιώκαμε να ασκούμε το νου του νέου έτσι ώστε να γίνεται, όπως αναφέραμε ηθικά αυθύπαρκτος και ικανός να σκέπτεται καθαρά σωστά και ίσια και να εκφράζεται κατά τον ίδιον τρόπο. Προσπαθούσαμε να μάθουμε τους μαθητές μας να εργάζονται αυθύπαρκτα, σαν παραγωγικά και κοινωνικά στοιχεία και ως έντιμοι πολίτες.

Στο Σχολείο μας προσπαθούσαμε να φέρομε το νέο πολύ κοντά στα πνευματικά αγαθά που αποτελούν τον Εθνικό και γενικότερα τον ανθρώπινο Πολιτισμό, έτσι ώστε να αγαπήσει αυτά τα ιδανικά και να εξευγενίσει την ψυχή του αλλά και να γίνει ικανός να τα παραγάγει και να τα προχωρήσει στον κύκλο του, ανάλογα με τις μικρές ή τις μεγάλες δυνάμεις του. Το Πειραματικό σύμφωνα με το πνεύμα του Δελμούζου δεν αντίκρυζε την εκπαιδευτική εργασία του, σαν ένα απλό εκσυγχρονισμό του Σχολείου, δηλαδή σε μια μεταβολή των διδακτικών μεθόδων μόνον, δεν έμεινε απλώς στο πεδίο αυτό της εργασίας του, παρά το καλλιεργούσε βέβαια, αλλά κυρίως επέμενε στο πεδίο της αγωγής και στη γενική προσπάθεια, που θα ξεσκλάβωνε το νέο από τις πλάνες, τις προλήψεις και προκαταλήψεις, από του άπρεπους εγωισμούς, από τον ατομικισμό του, αυτό το καταστροφικό ελάττωμα του Νεοέλληνα που συνίσταται στη διαρκή και αέναν στροφή του κατά ξεδιάντροπη τάση προς το ατομικό του, το πιο στενό του ατομικό συμφέρον του, που όχι μόνον δεν βοηθεί και δεν συντρέχει το γενικό καλό και συμφέρον, παρά προσπαθεί με κάθε μέσον και τρόπο να κερδίσει εις βάρος του γενικού καλού και συμφέροντος του συνόλου.

Με άλλα λόγια στο Σχολείο μας προσπαθούσαμε να διαπαιδαγωγούμε τους μαθητές μας στο συνειδητό και υπεύθυνο. Εμείς αντί του ξηρού και ξεμοναχισμένου εγώ, που δυστυχώς το έχομε θεοποιήσει. Προσπαθούσαμε με όλα τα ουσιαστικά μέσα, με την πράξη κι όχι με λόγια και κυρίως με τη Σχολική ζωή, που την είχαμε αναγάγει σε περίοπτο θέση, να συνειδητοποιήσουμε τους νέους μας ότι άτομο και κοινότητα είναι οι πόλοι μιας ενότητας.

Το Σχολείο μας στις γενικές μορφωτικές του επιδιώξεις του δεν αρκούσαν να καλλιεργεί τις αρετές της φυλής, αλλά στρεφόταν κατά δραστήριο τρόπο και προς την άλλη πλευρά, δηλαδή προς την καταπολέμηση των θλιβερών και καταστροφικών ελαττωμάτων μας. Την καταπολέμηση των ελαττωμάτων μας τη θεωρούσαμε ως καθεαυτό εθνικομορφωτικό μας έργο σπουδαιότατης Εθνικής σημασίας. Μας ήταν έντονα συνειδητό, ότι η ηθική συνείδηση και η Εθνική ευθύνη είναι τα συστατικά εκείνα, που κάνουν την αγωγή αξία του ονόματός της, διότι όταν μια αγωγή δεν ξυπνά στο μαθητή την ηθική αυτοσυνείδηση και την ηθική αυτοευθύνη, την αυτοπειθαρχία και τη συνείδηση της ηθικής τάξης, τότε δεν είναι αξία του ονόματός της.

Πειθαρχία και τάξη και ακρίβεια χρόνου ήταν στο Σχολείο μας κάτι το δεδομένο και φυσικά η εμφύχωση αυτών των εννοιών περνούσε πρώτα από την εξωτερική επιταγή, δηλαδή στο να συνηθίσουμε το μαθητή μας στις τρεις αυτές αρετές. Ωστόσο δεν αρκούσε μόνον αυτό. Θέλαμε η συνήθεια αυτή από εξωτερική να γίνει εσωτερική δύναμη, που να μην επιβάλλεται έξωθεν. Έτσι προσπαθούσαμε να μεταβάλλομε σιγά σιγά με τους κανόνες του Σχολείου, χρόνο με το χρόνο την εξωτερική πειθαρχία σε εσωτερική πειθαρχία, στην αυτοπειθαρχία, γιατί χωρίς αυτήν την εσωτερική του ψυχικού κόσμου μας πειθαρχία, τουτέστιν αυτοπειθαρχία, καμιά μας πράξη δεν έχει ηθικό περιεχόμενο.

Η διαπαιδαγώγηση των νέων μας στην τάξη δεν ήταν κάτι το σχολαστικό και το στενόκαρδο, η τάξη είναι δύναμη της ψυχής. Είναι μορφοποιούσα θέληση. Μ' αυτό το νόημα αντικρύζαμε στο Σχολείο μας την έννοια τάξη. Η καθοδήγηση των μαθητών μας στην τάξη ήταν πρόβλημα επιμονής και υπομονής όλων των εργαζομένων στο Πειραματικό. Έτσι συνηθίζαμε τους μαθητές μας να φτάνουν στο ν' ακολουθούν την τάξη σαν κάτι το αυτονόητο, χωρίς πια εξωτερική πίεση, παρά ως εσωτερική αναγκαιότητα. Μας ήταν συνειδητό αυτό που είπε ο ποιητής Σίλερ «πως η τάξη είναι δώρον τέλειον, θείας καταγωγής αρετή». «Άγια τάξη» λέγει ο ποιητής, «ευλογημένη κόρη θεϊκιά». Δύο χιλιάδες τετρακόσια χρόνια μπροστά από τον εκλεκτό Γερμανό μας λέγει ο Πλάτων «πως όλον τον κόσμο που βλέπομε μακριά και επάνω από μας τον κυβερνά η τάξη και η ακρίβεια» (Γοργίας 607 E.). Η ακρίβεια επίσης μας ήταν συνείδηση πια: ότι αυτή η βασική προϋπόθεση κάθε κοινωνικής συνεργασίας, όπως και η πειθαρχία και τάξη ως κοινωνικές αρετές σπουδαιότερες για την κοινωνική αρμονική συμβίωση των μελών μιας κοινωνίας. Κι αυτή η αρετή της ακρίβειας δεν έμεινε απλώς στην ώρα, παρά την έκφραση

κλπ. Μ' αυτό το νόημα καλλιεργούσαμε στο Πειραματικό, τη σπουδαία αυτή αρετή, όπως και τις άλλες κοινωνικές αρετές, τάξη και πειθαρχία. Το κέντρο του βάρους της εργασίας του Σχολείου ήταν η ίδια η σοβαρότητα και η σημασία που δίναμε όλοι μας, όσοι εργαζόμασταν στο Πειραματικό, σε ό,τι είναι σοβαρή εργασία. «Αρκεί να μπει μια στιγμή στο χώρο του Πειραματικού», έγραφε ο Θέμελης «κι αμέσως αντιλαμβάνεσαι ότι τα παιδιά έχουν μπει σε έναν ρυθμό ευπρέπειας και εργασίας, τάξης και αυτοπειθαρχίας και κυρίως στο κεφάλαιο εργασία». (Ο Θέμελης ήταν καθηγητής του Πειραματικού από την πρώτη ημέρα της ίδρυσής του ως το 1949 που συνταξιοδοτήθηκε). (Χρονικά του ΠΣΠΘ, 1961, τ.4).

Οι αρχές του Δελμούζου είχαν γίνει σιγά σιγά πεποιθήσεις σε όλο το προσωπικό του Σχολείου. Πιστεύαμε στην αποστολή του δασκάλου που πίστευε κι αυτός, πως το έργο του δασκάλου είναι το πιο υψηλό και το πιο μεγάλο. Πιο μεγάλος πόθος, πόθος από το να λύσεις χίλιους κόμβους, που δένουν το νου και την ψυχή, να φέρνεις φως που είναι κρυμμένο πίσω από χίλιες νύχτες. Να ερευνάς και να βρίσκεις και να σκοτώνεις το δράκο της αμβλύνουσας, της επιπολαιότητας και του παπαγαλισμού και να ξαλαφρώνεις από την πρόληψη, την προκατάληψη, τη σχολαστικότητα και την ηθική ανεπάρκεια. Να ελευθερώνεις τη σκέψη να την κάνεις απλή, αληθινή, καθαρία στην έκφραση. Να κεντριζεις τις δημιουργικές και ηθικές δυνάμεις και να ξυπνάς την ατομικότητα του παιδιού. Να δίνεις άπλα στην ηθική υπόστασή του, στην ψυχή του φτερά, να την οδηγείς στην ηθική αυθυπαρξία και στην ανθρωπιά με δυνατό χέρι, σωμένη πια και χαρούμενη.

Να ανυψώνεις το νέον άνθρωπο από τη σφαίρα των ενστικτών και των ορμών στην ατμόσφαιρα της ηθικής ελευθερίας. Να τον ριζώνεις μέσα στο χώμα της πατρίδας και να βάνεις ακόμη και τη ζωή του ενέχυρο για την ελευθερία της και να μη κατανικιέται γι αυτό από την καλοπέραση, που μπορεί να οδηγήσει στη σκλαβιά. Από το πνεύμα των όσων σε συντομία αναφέραμε παραπάνω, ήμασταν εμψυχωμένοι και μ' αυτό το νόημα εργαζόμαστε στο Πειραματικό εκείνα τα χρόνια, νόημα και πνεύμα του αείμνηστου Δασκάλου μας Αλ. Δελμούζου. Κάτω απ' αυτό το νόημα και το πνεύμα κατέχεσαι από την πνευματική χαρά, που όταν διδάσκεις και διαπαιδαγωγείς τότε αντιφεγγίζουν στο πρόσωπό σου χαραυγής αχτίδες και μέσα σου χίλιες δυνάμεις και χίλιες ελπίδες γεννιούνται, ότι θα μπορούσε να λευτερωθεί το πνεύμα και η ψυχή του ανθρώπου. Μ' αυτό το πνεύμα και μ' αυτό το νόημα αντικρύζαμε την αποστολή μας ως δασκάλων και μ' αυτό το νόημα ζούσαμε και βιώναμε την αποστολή μας στο Πειραματικό. Μας ήταν συνειδητό αγαπητοί μας απόφοιτοι, πως αγωγή είναι επικοινωνία ψυχών και ότι αγωγή θα πει να ενσταλάζεις από την ψυχή σου στην ψυχή του νέου με αγάπη, αξίες τέτοιες που να παίρνουν ύστερα από αυτά την μετέγγισση εσωτερική μορφή και ανάπτυξη. Να ξυπνάς τις κρυμμένες δεκτικότητες της ψυχής του παιδιού, ώστε να αναπτύξει την ικανότητά του ως το σημείο τις αξίες να τις ζει.

Αγαπητοί μου Απόφοιτοι, δεν σκεφθήκαμε ποτέ, ούτε και η ελάχιστη υποψία αναμονής να εισπραξομε τον έπαινο. Δεν ήταν με κανένα λόγο σκοπός μας να φτιάξομε ένα όνομα... Αν κάναμε τη δουλειά μας το καθήκον μας για να μας επαινούν ή να μας κολακεύουν, τότε η αγία αποστολή μας ως δασκάλων έχανε τον ιερό χαρακτήρα. Έπαυε να είναι λειτούργημα θα μεταμορφώνονταν σε μια διαδικασία ή σε ένα γεγονός στενόκαρδο και εποσιώδες...